

Yabancı Terörist Savaşçıların Yükselişi: DAEŞ'E Katılan Tunuslu Gençler

Yabancı Terörist Savaşçıların Yükselişi: DAEŞ'E Katılan Tunuslu Gençler[1]

Ulaş PEHLİVAN

Kavramsal ve Tarihsel Çerçeve

2013 yılından itibaren Türkiye'de Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD) adıyla gündeme gelen ve farklı dillerdeISIL, ISIS, IS, DAİŞ, Daesh,DEAŞ gibi kısaltmalarla tanınan terör örgütünün adı, Arap ülkelerinde çoğunlukla 'Al Devlet-Al-Islamiya Fil Irak el Şam" olarak telaffuz edilmektedir. Bu araştırmada da Arap ülkelerindeki yaygın kullanımı nedeniyle DAEŞ kısaltması tercih edilmiştir. Türkiye'de her ne kadar 2013 yılından itibaren gündeme gelse de DAEŞ'in kuruluşu Afganistan ve Irak'ta 1999 yılından itibaren faaliyet gösteren El Kaide bağlantılı "Cemaat el Tevhid vel Cihad" örgütüne dayanmaktadır. 2003 yılında, ABD'nin Irak'a ikinci kez müdahalesi sonrası, Sünni kesimin ülke yönetiminden ve ordudan büyük oranda uzaklaştırılarak pasifize edilmesi, artan Sünni-Şii mezhep çatışmaları ve yönetsel sorunlar, çok sayıda Sünni ve nitelikli Irak askerinin DAEŞ terör örgütüne sempati duymasına ve nihayetinde DAEŞ'e destek vererek örgütün daha güçlü bir ideoloji ve askeri yetenek temeli üzerinde yükselmesini sağlamıştır.

DAEŞ'in ortaya çıkmasına paralel olarak Yabancı Terörist Savaşçı (YTS), (Foreign Terrorist Fighter / FTF) terimleri de yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Hukuki bir tanımı olmayan "Yabancı Savaşçı" (YS) ifadesininyaygın olarak kabul edilen tanımlardan biri, Cenevre Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları Akademisi tarafından "silahlı bir çatışmaya taraf olan devlet dışı silahlı bir gruba katılmak maksadıyla kaynak ülkesini veya mutad meskenini terk eden, ideoloji, din veya etnik motivasyonlara sahip kişiler" şeklindedir (BM, 2021:9). YS terimi resmi olarak ilk kez 1980'lerde Sovyet-Afgan savaşı sürecinde Afganistan'da yerleşik El Kaideye katılarak savaşmak maksadıyla çatışma bölgesinin dışından çatışma bölgesine seyahat eden savaşçılara atıfta bulunularak kullanılmıştır. 2003 yılından itibaren ise, ABD'nin Irak'ı işgaline karşı savaşmak maksadıyla diğer bölgelerden gelen savaşçılara yönelik olarak daha yaygın bir şekilde, kullanılan YS, aslında yakın tarihte de yaşanmış bir olgudur.

1945-2010 Arası Dönem

20'nci yüzyılda yabancı savaşçıların yer aldığı en büyük çatışma 1936-1939 yılları arasında yaşanan İspanya iç savaşıdır. Bu savaşa 50'den fazla ülkeden toplamda 50.000 fazla yabancı katılmıştır (BM, 2021:9).

İkinci dünya savaşından sonrada yabancı savaşçı trafiği devam etmiştir. Hegghammer (2011:61) 1945-2010 yılları arasında müslüman ülkelerde yaşanan 70 farklı çatışmaya toplamda yaklaşık 30.000 YS'nin katıldığını bildirmiştir. İslam coğrafyasında yaşanan çatışmalar, çatışan taraflar, katılan ortalama YS miktarları ve geldikleri ülkeler aşağıdaki tablodaki gibidir.

İslam Coğrafyasında YS hareketliliği (1945-2010)

Yer	Tarih	Çatışan taraflar	İlk varış yılı	YS Sayısı	Geldikleri ülkeler
İsrail	1967	Arap koalisyonu, İsrail	1968	<100	Sudan, Suriye, Mısır, Yemen
Lübnan	1975–1990	FKÖ, İsrail, çeşitli fraksiyonlar	1978	<50	Mısır, Suriye, Ürdün
Afganistan	1978–1992	Mücahidler, Sovyetler Birliği	1980–1992	5.000–20.000	Arap ülkeleri, Türkiye, Pakistan, Bangladeş, Endonezya, Filipinler, ABD/Avrupa
Bosna	1992–1995	Boşnaklar ve Sırplar/Hırvatlar	1992–1995	1.000–2.000	Bir çok Arap ülkesi, ABD/Avrupa
Tacikistan	1992–	İslamcılar ve	1992–	100–	Suudi Arabistan, Yemen

	1997	Komünistler	1994	200	
Cezayir	1991–	İslamcılar, Hükümet	1994	<10	Suudi Arabistan
Çeçenistan	1994–	Çeçenler, Rusya	1995–2001	200–300	Bir çok Arap ülkesi, Türkiye, ABD/Avrupa
Filipinler	1968-	Moro İslami Kurtuluş Cephesi Manila'ya karşı	1997–2000	20–100	Birkaç Arap ülkesi
Keşmir	1989–	Pakistan, Hindistan	1997–2000	20–100	Birkaç Arap ülkesi
Somali	1991–05	Çeşitli milisler	1992	<50	Suudi Arabistan, Mısır
Afganistan	1992–2001	Masud'a karşı Hikmetyar, Taliban'a Karşı Kuzey İttifakı	1996–2001	1.000–1.500	Bir çok Arap ülkesi, ABD/Avrupa, Orta Asya, Pakistan, Türkiye
Kosova	1998–99	Arnavutlar, Kosovalılar	1999	20–100	Bir çok Arap ülkesi, ABD/Avrupa
Eritre	1998–2000	Eritre, Etiyopya	1998	<10	Suudi Arabistan
Filistin	2000–	Filistinliler, İsrail	2000–	<10	Suudi Arabistan
Afganistan	2001–	Taliban, ABD/NATO/Kabil	2001–	1.000–1.500	Bir çok Arap ülkesi, ABD/Avrupa
Irak	2003–	Sünniler, ABD/Bağdat	2003–	4,000–5,000	Bir çok Arap ülkesi, ABD/Avrupa, Türkiye
Somali	2006–	EşŞebab, Geçiş Federal Hükümet/Etiyopya	2006–	200–400	Birkaç Arap ülkesi, ABD/Avrupa
Lübnan	2007	Fetih el-İslam, Hükümet	2007	<50	Suudi Arabistan

Kaynak : Hegghammer (2011 :61)

YS hareketliliğini açıklayan yukarıdaki tablo incelendiğinde; çatışmaların çoğunlukla Ortadoğu ve Afrika bölgelerinde meydana geldiği, YS'lerin kaynak ülkelerinin çoğunlukla Arap ülkeleri olduğu, Türkiye'den ise; Afganistan (1980-1992, 1996–2001), Çeçenistan (1995–2001) ve Irak'taki (2003-2010) çatışma bölgelerindeki silahlı gruplara katılım sağlandığı görülmektedir.

Bu kişilerin YS ya da YTS olmaları katıldıkları örgütün terörist örgüt tanımına girip girmediği ile ilgili bir husustur. Günümüzde silahlı bir örgütün terörist olarak kabul edilip edilmemesi konusunda devletler arasında uyuşmazlıklar yaşanabilmektedir. Silahlı gruplar ve terör örgütlerinin ilgili ülkelerin ekonomik, politik çıkarları doğrultusunda vekil (Proxy) olarak kullanılmaları da Suriye krizi ile birlikte yaygınlaşan bir durumdur. Bununla birlikte; BM, NATO, AB gibi küresel organizasyonlar tarafından hazırlanan terör örgütü kapsamlarında büyük oranda uzlaşma mevcuttur.

2011-2021 Dönemi

Bu araştırmada YS hareketliliği 1945-2010 ve 2011-2021 yılları arasında olacak şekilde iki periyotta ele alınmıştır. Arap Baharının ve dolayısıyla Suriye Krizinin başladığı 2011 yılından itibaren YTS sayısında büyük bir artış gözlemlenmiştir. Birim zamana göre oranlandığında 1945-2010 arası dönemde birim yıl başına yaklaşık 450 YTS düşerken 2011-2021 arası dönemde bu oran birim yılda yaklaşık 6.000 YTS'dir ve birim zamana göre YTS miktarı önceki dönemin 15 katı daha fazladır. İkinci dünya savaşından 2010 yılına kadar geçen 65 yıllık sürede yer değiştiren yaklaşık 30.000 YS bulunurken, 2014-2019 yılları arasındaki beş yıl içerisinde sadece DAEŞ terör örgütüne katılmak üzere 110 farklı ülkeden 40.000'den fazla YTS, çatışma alanlarına ulaşmıştır (TSG, 2019). YTS miktarında 2011 yılından itibaren görülen bu asimetrik yükselme; seyahat imkânlarının artması, hava yolu ile yolculuğun yaygınlaşması, bazı ülkelerin dolaylı veya doğrudan örgüte finansal/silah desteği vermesi, internet ve sosyal medyanın örgütsel ikna süreçlerini kolaylaştırması, gençlerin zamanla daha eğitimli ancak işsiz hale gelmeleri, bazı Müslüman ülkelerin iç ve dış politikalarındaki sorunlar/baskılar, ülkeler ve sınıflar arası gelir dengesizliğindeki artış, geçmişteki örgütlerden farklı olarak, DAEŞ terör örgütünün ilk kez bir devlet iddiasıyla geniş bir bölgeyi ve nüfusu uzun süre kontrol altında bulundurabilmesi, güçlü ekonomik ve teknik araçları kullanarak propaganda yapabilmesi ile kısmen açıklanabilecektir. Bu listeye daha birçok faktörü ilave etmek mümkündür. Ülkeler bazında etkili olan faktörler ve ağırlıkları değişeceğinden, bu kapsamda bölgesel ve küresel bazda ilave çalışmalar yapılması gerekmektedir.

YS'lere kaynak teşkil eden ülkelerin coğrafi konumları ve hedef ülkeye ulaşan YS miktarları incelendiğinde; Irak ve Suriye'de geniş bir alanda kontrolü elinde bulundurduğu 2015 yılı itibarıyla toplam DAEŞ militanı miktarı yaklaşık 30.000 olarak bildirilmiştir. YTS gönderen coğrafi bölgelerin ise Orta Doğu: 8.240, Mağrip/Kuzey Afrika: 8.000, Batı Avrupa: 5.000, Eski Sovyet Cumhuriyetleri: 4.700, Güney doğu Asya: 900, Balkanlar: 875, Kuzey Amerika: 280 şeklinde dağıldığı görülmüştür (TSG, 2015:5). Söz konusu bölgeler ülkeler bazında incelendiğinde, Ortadoğu'ya göre nüfusunun azlığı ve çatışma bölgesine uzaklığına rağmen Mağrip/Kuzey Afrika ilk sırada yer almaktadır. Kuzey Afrika özelinde ise Tunus ilk sırada yer alan ülke konumundadır. Kuzey Afrika'dan seyahat ederek DAEŞ'e katılan 8.000 YTS'den 6.000'i (%75'i) Tunuslu gençlerden oluşmuştur. Bu rakam 2015 yılı itibariyla DAEŞ mevcudunun da %20'sini oluşturmaktadır.

Sadece 11 milyon nüfusu olmasına ve çatışma bölgesi ile doğrudan irtibatı olmamasına karşın Tunus'tan oransal olarak çok sayıda (6.000) YTS, DAEŞ'e katılmıştır. Söz konusu 6.000 YTS'nin dağılımı Tunus hükümeti tarafından; "Suriye'de yaklaşık 4 bin, Libya'da 1.000 ila 1.500, Irak'ta 200, Mali'de 60 ve Yemen'de 50 civarında" olarak açıklanmıştır (BM, 2015). Daha çarpıcı olan diğer bir konu ise, alınan güvenlik tedbirleri sonucunda pek çok Tunuslu gencin YTS olarak ülke dışına çıkışlarının engellenmiş olduğudur. Bu rakam, Thomas'a (2019 :48) göre 30.000 civarındadır. DAEŞ'e katılmak istemesine karşın, engellenen ve kaynak ülkesini terk edemeyen bu kitle, en az çatışma bölgelerinden geri dönen YTS'ler kadar yüksek güvenlik tehdidi oluşturmaktadır.

Sonuç olarak; YTS, literatürde ilk kez 20'nci yüzyılda gündeme gelen yeni bir kavram olmakla birlikte, 21'inci yüzyılda gerek silahlı çatışmalarının yaşandığı sahalarda gerekse bilimsel çalışmaların bulunduğu yazında çok daha fazla ele alınmıştır. Radikalleşme sürecinin bir sonucu olan YTS'ler, günümüz ve gelecekte Türkiye dahil birçok ülke için yüksek güvenlik riski teşkil etmektedirler.

DAEŞ'e Türkiye'den katılım nispeten az (tahmini 2.100 YTS) olsa dahi Türkiye'de radikalleşme potansiyeli oldukça yüksektir. Türkiye coğrafi olarak da bu tehdide komşudur. Suriye kuzeyindeki Haseke yakınlarında, Türkiye sınırına yaklaşık 80 km. mesafede bulunan Al-Hol ve Roj kamplarındaki 60 farklı ülkeden yaklaşık 70.000 kişinin çoğunluğu, DAEŞ üyeleri, eş ve çocuklarından oluşmaktadır.

Ayrıca, sayıları azalsa da artık hücre tipi örgütlenmeye geçen DAEŞ örgütüne katılmak üzere, hala yurtdışından YTS'lerin Ortadoğu ve Türkiye gelmeye devam ettikleri bilinmektedir. Ulusal ve uluslararası güvenlik kurumları arasındaki iş birliğinin artırılmasına, radikalleşme öncesi, esnası ve sonrası tüm aşamalarına yönelik kapsayıcı çözümler geliştirilmesine ihtiyaç vardır. DAEŞ'e en fazla YTS'nin katılım sağladığı Tunus'taki dinamiklerin ve radikalleşmenin temelinde yatan faktörlerin ayrıntılı şekilde ortaya konulması da radikalizasyonun erken aşamalarda tespit edilerek önlenmesine ve literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

BM (2015) Les résultats préliminaires de la visite officielle du Groupe de Travail des Nations Unies,http://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16219&LangID=F#sthash.pvRANhYo.dpuf

BM (2021) "Foreign Terrorist Fighters Manual for Judicial Training Institutes Middle East and North Africa", First Edition. Vienna. https://www.unodc.org/pdf/terrorism/FTFs_manaul_final_version_09.04.2021_ENG.pdf

Hegghammer, T. (2011) " The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad ", International Security, Vol. 35 n°: 3, 2011, pp. 53-91.

Renard, T. (2019) *Returnees in the Maghreb: Comparing policies on returning foreign terrorist fighters in Egypt, Morocco and Tunisia. Egmont Paper 107, April 2019. [Policy Paper]* http://aei.pitt.edu/97375/

TSG (2015) " Foreign Fighters " An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq The Soufan Group, December 2015. https://templatelab.com/foreign-fighters-in-syria-update/

TSG (2019) The Soufan Center, The Global Coalition Against Daesh/ISIS, Foreign Terrorist Fighters, Working Group Meeting, By Ms. Stephanie Foggett, The Soufan Center, 7 May, 2019, Ankara, Turkey

---

[1] Atıf için: Pehlivan, U. (2022). Yabancı Terörist Savaşçıların Yükselişi: DAEŞ'E Katılan Tunuslu Gençler. Erişim adresi: https://www.teram.org/Icerik/yabanci-terorist-savascilarin-yukselisi-daes-e-katilan-tunuslu-gencler-201

Ulaş PEHLİVAN